

Članstvo Republike Hrvatske u NATO savezu s osvrtom na razvoj nacionalne sigurnosti

Vrban, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:169153>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-08**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Preddiplomski studij politologije

Lorena Vrban

ČLANSTVO REPUBLIKE HRVATSKE U NATO SAVEZU
S OSVRTOM NA RAZVOJ NACIONALNE SIGURNOSTI

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Robert Barić

Zagreb

Kolovoz, 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ULOGA NATO SAVEZA U SVIJETU	2
3. HRVATSKA I NATO	4
3.1. Stanje u Hrvatskoj prije ulaska u NATO	4
3.2. Proces ulaska Hrvatske u NATO	6
4. HRVATSKA U NATO SAVEZU	9
4.1. Sigurnosni aspekti članstva	10
5. BUDUĆNOST ODNOSA HRVATSKE I NATO SAVEZA	12
6. ZAKLJUČAK	13
Literatura	14

1. UVOD

Sjevernoatlantski savez, poznat i kao NATO savez, s trenutačne 32 zemlje članice, predstavlja jedan od najvažnijih vojnih saveza u svijetu. Glavna uloga NATO saveza jest pružanje sigurnosti svojim članicama, kako bi se osigurao normalan život svakog pojedinca. NATO, svojim članicama, kroz političke i vojne akcije osigurava takav oblik sigurnosti i slobode. Također, kao političko-vojni savez, nastoji služiti kao simbol stabilnosti, povjerenja i suradnje među državama. Glavna točka fokusa Saveza jest kolektivna obrana, te među svojim članicama stvara duh solidarnosti i međusobne kohezije (nato.int). Njegova osnovna svrha nije samo osigurati obranu svojih članica, već ima i zadaću promicati demokratske vrijednosti, rješavati međunarodne krize i podržavati globalnu sigurnost. Od završetka Hladnog rata, NATO se suočava sa sve složenijim sigurnosnim okruženjem. U današnje vrijeme glavni izvor nesigurnosti na području Europe predstavlja ruska agresija na Ukrajinu, dok na globalnoj razini problem terorizma i dalje predstavlja veliku globalnu prijetnju i veliki izazov (nato.int).

Republika Hrvatska, kao mala zemlja, ne može u potpunosti sama zadovoljiti svoje sigurnosne potrebe, te je primorana stupiti u veće saveze kako bi svojim državljanima osigurala veću količinu sigurnosti i slobode. Republika Hrvatska je od samog osnutka imala tendenciju uključiti se u euroatlantske integracije, kako na političko-vojnom planu, tako i na gospodarskom. Članstvo u Europskoj uniji i NATO-u predstavljalo je kontinuirani cilj vanjske politike Hrvatske. Iako su postojala velika očekivanja da će Hrvatska vrlo brzo postati članicom ovih saveza, zbog raznih međunarodnih događaja kao što su ratovi na teritoriju bivše Jugoslavije, te nedostatak informiranosti hrvatskih građana o ulogama i značenju članstva u savezima, došlo je do pada popularnosti tih integracija i ulaska Hrvatske. S obzirom na situaciju, Hrvatska je uvidjela da ulazak u Europsku uniju neće biti lako ostvariv bez prethodnog priključivanja Sjevernoatlantskom savezu (Vukadinović, 2006: 45).

Ovaj rad baviti će se temom NATO saveza i Republike Hrvatske. Sagledati će se situacija u Hrvatskoj prije ulaska u savez, odnosno poslijeratno razdoblje u Hrvatskoj, te što bi sam ulazak u savez značio za Hrvatsku. Nadalje će se razmatrati cijeli proces ulaska Hrvatske u NATO, koje je uvjete Hrvatska za to morala ispuniti i što bi ulazak doprinio. Nakon ulaska, razmatrati će se što se odvijalo od ulaska pa do danas, do kakvih je promjena došlo, te na kraju će se razmatrati odnosi u budućnosti i do čega bi moglo doći.

Hipoteza koju ovaj rad nastoji potvrditi jest: „Članstvo Hrvatske u NATO-u rezultiralo je poboljšanjem razine nacionalne sigurnosti, izraženo kroz jačanje vojnih kapaciteta, povećanje međunarodne suradnje te smanjenje rizika od vanjskih prijetnji.“ Kako bi se hipoteza potvrdila kroz analizu, rad će se fokusirati na vojne sposobnosti Hrvatske, učestalost suradnje s drugim članicama NATO-a, kao i na opću percepciju razine sigurnosti unutar zemlje.

2. ULOGA NATO SAVEZA U SVIJETU

Kroz povijest međunarodnih odnosa, težnja za sigurnosti i postizanjem globalne stabilnosti i sigurnosti uvijek su bile ključni pojmovi nakon izbijanja velikih sukoba svjetskog razmjera. U tom kontekstu, osnivanje Sjevernoatlantskog saveza 1949. godine predstavlja iznimno značajan korak u međunarodnoj politici. Osnovan kao odgovor na izazove i prijetnje koje su se pojavile nakon Drugog svjetskog rata, Sjevernoatlantski savez, ili NATO savez, predstavlja jedan od najvažnijih, najjačih i najnaprednijih političko vojnih saveza u globalnim međunarodnim odnosima (Čehulović Vukadinović, 2011: 7).

Osnivanju Sjevernoatlantskog saveza, prethodilo je neprijateljsko okruženje, svijet je bio obilježen napetostima između istoka i zapada, što je proizašlo iz sukobljenih političkih ideologija i interesa tijekom Drugog svjetskog rata. S obzirom na ekspanziju Sovjetskog Saveza na zemlje istočne Europe, u brojnim zapadnoeuropskim zemljama javila se zabrinutost nametanja ideologije i autoriteta od strane Sovjeta koji bi se proširili diljem kontinenta. U siječnju 1948. godine, tadašnji britanski ministar vanjskih poslova Ernest Bevin govori o potrebi sklapanja ugovora o savezu i uzajamnoj pomoći. Sjedinjene Države pristale su pružiti vojnu pomoć Europi pod uvjetom da je ujedinjena, na što su Belgija, Luksemburg, Nizozemska, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo potpisali Briselski ugovor, čime je stvorena Zapadna unija. Briselski ugovor je preteča, te je u konačnici postao i temelj Washingtonskog ugovora. Time je postavljen teren za početak pregovora o transatlantskom sporazumu koji će kasnije postati NATO (nato.int).

Sjevernoatlantski savez nastao je 4. travnja 1949. godine potpisivanjem Sjevernoatlantskog ugovora u Washingtonu. Ugovor je potpisalo 12 država osnivačica - Belgija, Danska, Island, Luksemburg, Norveška, Ujedinjena Kraljevina, Kanada, Francuska, Italija, Nizozemska, Portugal i Sjedinjene Američke Države (Peradin, 2018: 2). Naknadno su i brojne druge države postale članicama, tako da se Savez trenutno sastoji od 32 države članice. Primarni cilj Ugovora, 1949. godine, bio je stvoriti pakt o uzajamnoj pomoći kako bi se smanjio rizik od Sovjetskog Saveza i njegove ekspanzije nad istočnom Europom na druge dijelove kontinenta.

Ugovor se sastoji od 14 članaka, što predstavlja jedan od najkraćih dokumenata te vrste. Članak 5. smatra se središtem Ugovora i s obzirom da se odnosi na kolektivnu obranu obvezuje države članice da se štite međusobno, te postavlja duh solidarnosti unutar Saveza. Unatoč promjenama u sigurnosnom okruženju kroz povijest, izvorni Ugovor nije se nikada morao mijenjati (nato.int).

NATO savez svojim državama članicama jamči slobodu i osigurava sigurnost kako vojnim, tako i političkim putem. Politički dio odnosi se na promicanje demokratskih vrijednosti, na rješavanje međunarodnih kriza, te na promicanje stabilnosti među državama kao i na izgradnju povjerenja u svrhu prevencije budućih sukoba. Vojni aspekt NATO saveza odnosi se na mirno rješavanje sporova. Ukoliko se diplomatski naponi pokažu neuspješnim, tada savez djeluje putem vojnih operacija u rješavanju kriza. Vojne operacije provode se u skladu s klauzulom o kolektivnoj obrani iz ugovora o osnivanju NATO-a, odnosno člankom 5. Washingtonskog ugovora, ili u skladu s mandatom Ujedinjenih naroda (nato.int).

Unutar NATO saveza donose se strateški koncepti koji postavljaju svrhu NATO-a i postavljaju njegove temeljne sigurnosne zadaće. Strateškim konceptom se Savez priprema kako bi mogao odgovoriti na trenutačne sigurnosne izazove i situacije koje predstavljaju prijetnju, te se također pomoću Strateškog koncepta usmjerava vojni i politički razvoj Saveza kako bi bio spreman, što uspješnije suočiti se sa sigurnosnim izazovima u budućnosti. Strateški koncepti se obnavljaju u skladu s globalnim sigurnosnim okruženjem, te trenutačnim Strateškim konceptom koji je donesen 2022. godine, potvrđuje se ključna svrha NATO-a, a to je kolektivna obrana svih svojih trenutnih članica, te se također navode još i tri temeljne zadaće – odvratanje i obrana, sprečavanje i upravljanje krizama i kooperativna sigurnost (nato.int).

Što se tiče donošenja odluka u okviru NATO-a, sve odluke se donose konsenzusom, kojem prethodi razgovor i konzultacije među zemljama članicama. Donošenje odluka temeljem konsenzusa je temeljno načelo Saveza, te je od 1949. godine prihvaćeno kao jedini način za donošenje odluka unutar NATO-a. Konsenzusno donošenje odluka znači da ne postoji glasovanje, već se održavaju konzultacije dok se ne donese odluka koja je prihvatljiva svim članicama, te se takav oblik donošenja odluka primjenjuje na svim razinama odbora, odnosno sve odluke NATO-a su ustvari kolektivne odluke zemalja članica. S obzirom na to, kada se objavi „odluka NATO-a“, podrazumijeva se da ta odluka iznosi kolektivnu volju svih država koje su članice Saveza (nato.int).

3. HRVATSKA I NATO

Od osnutka, Republika Hrvatska je težila priključivanju u euroatlantske integracije, između ostalih i u NATO, zbog njihove važnosti za nacionalnu sigurnost i stabilnost. Ključnu prekretnicu u svom naumu, Hrvatska je ostvarila 1. travnja 2009. godine, kada je službeno postala članicom NATO saveza. Ulasku Hrvatske u Savez prethodile su godine aktivne suradnje sa saveznicima unutar regije, ali i izvan nje. Hrvatska je pokazala značajnu predanost u svom radu, odnosno u jačanju obrambenih kapaciteta i putem sudjelovanja u međunarodnim mirovnim misijama. S obzirom na navedeno, ulazak Hrvatske u Savez predstavlja simbol dugoročne i dugogodišnje predanosti vrijednostima koje njeguje Savez, a to su demokratske vrijednosti, regionalna stabilnost i globalna sigurnost. Ulaskom u NATO ojačalo je i povjerenje između Hrvatske i njezinih saveznika, što je osiguralo stabilnu suradnju u rješavanju sigurnosnih izazova unutar NATO saveza (Skok, 2007: 147).

Hrvatska je, ulazak u NATO, zajedno s ulaskom u Europsku uniju, odredila kao svoj strateški cilj još početkom 2000. godina, smatrajući kako će moći ostvariti svoju sigurnost, te također doprinijeti i regionalnoj, europskoj i svjetskoj sigurnosti unutar okvira punopravnog članstva NATO saveza. Kao kandidat za članstvo u Europskoj uniji, Hrvatska je željela prilagoditi svoj obrambeni sustav parametrima određenim Europskom sigurnosnom politikom u okvirima Zajedničke vanjske i sigurnosne politike Europske unije. Kako bi osigurala svoj razvoj po pitanju europske sigurnosti i obrane, Republika Hrvatska je podržavala strateško partnerstvo Europske unije i NATO saveza, koje se temelji na snažnim transatlantskim vezama te razvoju zajedničkih, odnosno komplementarnih sposobnosti. Hrvatska je željela pokazati kako ima potencijale i sposobnosti koje može upotrijebiti, te da će ih i dalje nastaviti razvijati i proširivati (Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2008: 4).

3.1. Stanje u Hrvatskoj prije ulaska u NATO

Situacija u Hrvatskoj krajem 20. stoljeća bila je obilježena velikim gubitcima, Domovinski rat ostavio je brojne posljedice, počevši od velikog broja žrtva, pa do razorenog gospodarstva. Pod tim okolnostima, Hrvatska je težila poboljšanju političkih i sigurnosnih ciljeva na svom teritoriju (Skok, 2007: 141). Hrvatska je bila fokusirana na priključivanje Europskoj uniji i NATO savezu, no, s obzirom na kontekst stvaranja hrvatske države i borbe protiv agresije, ipak je svoj fokus usmjerila primarno na dobivanje članstva u NATO savezu. Članstvo u NATO savezu u to vrijeme predstavljalo je svjetliju budućnost za Hrvatsku, predstavljalo je sigurnu i stabilnu Hrvatsku u budućnosti koja će se moći usmjeriti na svoj daljnji razvoj, te ravnopravno sudjelovati u međunarodnim odnosima (Vukadinović, 2006: 46). U to vrijeme, 1994. godine,

pokrenuo se projekt Partnerstva za mir, koji je služio kao prethodnica ulaska u NATO. Gotovo sve bivše socijalističke zemlje počele su ulaziti u projekt Partnerstva za mir, no Hrvatsku se držalo na distanci, upućujući joj otvorene kritike i zamjerke zbog ponašanja tijekom ratnih godina. Kako bi Hrvatska dobila pristup Partnerstvu za mir, morala je izvršiti brojne demokratske promjene na vojnom, političkom i ekonomskom planu (Vukadinović, 2006: 46).

Promjena situacije nastupa 2000. godine prilikom održavanja hrvatskih izbora, te dolaskom koalicijskih stranki na vlast. Označavale su promjene koje su vodile Hrvatsku prema ulasku u NATO, te se zahtjev Hrvatske za ulazak u projekt Partnerstva za mir počeo podržavati, nakon čega je Hrvatska naposljetku i ušla u Partnerstvo za mir. U okviru Partnerstva za mir postojale su jasne odrednice kojih se zemlje članice moraju pridržavati, na primjer, moraju prihvatiti transparentnost vojnog proračuna, moraju osigurati demokratski nadzor nad vojnim snagama, moraju održavati spremnost, moraju razvijati svoje vlastite oružane snage u skladu sa snagama drugih članica NATO-a, te moraju razvijati suradnju s drugim članicama Saveza radi lakšeg kolektivnog održavanja mira i provođenja humanitarnih operacija ili vojnih vježbi i akcija (Vukadinović, 2006: 47).

Ulazak Hrvatske u Partnerstvo za mir označavalo je lakše daljnje djelovanje, te je otvorilo put ka izgradnji novih demokratskih i vojnih odnosa. Ulaskom u Partnerstvo, donesene su promjene i na nacionalnoj razini, u Saboru su prihvaćena dva sigurnosna dokumenta – Nacionalna sigurnosna strategija i Strategija obrane. Hrvatska je, svojim jačanjem obrane i jačanjem međunarodne suradnje, nastavila svoj put prema članstvu NATO saveza, te je u svibnju 2002. godine dobila poziv za sudjelovanje u Akcijskom planu za članstvo NATO-a, odnosno program MAP, koji je napravljen kao okvir djelovanja za zemlje koje žele postati članicama NATO-a (Vukadinović, 2006: 47). U listopadu 2002. godine Hrvatska je predala Savezu svoj prvi Godišnji nacionalni program, u kojem države koje žele postati članicama, predstavljaju provedene reforme tijekom prethodne godine, na političkom, gospodarskom i sigurnosno-obrambenom planu (mvep.gov.hr).

Hrvatska politička javnost smatrala je kako je od značajnog interesa i poželjno da Hrvatska uđe u Europsku uniju smatrajući kako bi od toga Hrvatska imala koristi kako na gospodarskom tako i na društvenom planu. Zagovornici poticanja suradnje euroatlantskih institucija i Hrvatske istovremeno su zanemarivali ulogu NATO-a, smatrajući kako suradnja i članstvo u NATO savezu ne bi bilo od prevelike koristi za Hrvatsku. Štoviše, došlo je do izražavanja straha od potencijalne opasnosti, ulazak u NATO izazvao je strah od pojave potencijalnih terorističkih

napada na području Hrvatske. Iz tih razloga dio političke javnosti bio je više naklonjen ulasku Hrvatske u Europsku uniju, a ne toliko za ulazak u NATO (Vukadinović, 2006: 53).

Oružane snage Republike Hrvatska (OSRH) igrale su ključnu ulogu u pristupanju Hrvatske u NATO savez. Prije samog ulaska, Oružane snage RH su tijekom Domovinskog rata pokazale svoju sposobnost u zaštiti nacionalne sigurnosti i stabilnosti, te su same ispunile najvažniji cilj svake vojne organizacije, a to je zaustavljanje agresije i obrana svoje zemlje. Takve aktivnosti su doprinijele povećanju povjerenja savezničkih država u Hrvatsku. Međunarodna vojna suradnja Oružanih snaga RH je dio međunarodne obrambene suradnje RH i Ministarstva obrane. OSRH su aktivno sudjelovale u međunarodnim vojnim operacijama i misijama, što je pokazalo njihovu spremnost i sposobnost za međunarodnu vojnu suradnju. Sudjelovanje u mirovnim misijama diljem svijeta, poput misija u Afganistanu, Libanonu i drugdje, omogućilo je Hrvatskoj da pokaže svoju predanost promicanju mira i stabilnosti na globalnoj razini. Sve aktivnosti koje su dio međunarodne vojne suradnje usmjerene su ka razvoju vojnih i obrambenih sposobnosti, te prema ostvarenju potpune integracije u NATO i Europsku uniju. Glavni cilj je pomoći na međunarodnoj razini kako bi se ojačao mir i stabilnost (osrh.hr). Oružane snage RH su u vrlo kratkom vremenu izrasle u pravu vojsku koja je spremna odgovoriti na bilo koji oblik prijetnje na nacionalnoj ili globalnoj razini, te tako pridonijeti sigurnosti i miru. Upravo je to ono što je utjecalo na razvoj povjerenja savezničkih država u Republiku Hrvatsku i u njezine Oružane snage, što je pridonijelo primanju Hrvatske u NATO savez (Parlov, Vlahović, 2016). Iako su se Oružane snage RH razvijale relativno brzo na nacionalnoj razini, za ulazak u NATO, odnosno kako bi zadovoljila standarde koje NATO od svojih članica očekuje, Hrvatska je trebala dvostruko povećati svoje izdatke za obranu. Trebala je povećati broj vojnika, količinu oružja, a posebice količinu ratnih brodova kako bi se približila standardima Saveza (Osrečki, 2000: 83).

3.2. Proces ulaska Hrvatske u NATO

S obzirom da su sigurnosni rizici u moderno doba sve učestaliji, a neutralnost ne stoji kao praktična opcija, članstvo u međunarodnim organizacijama za obranu postaje ključno za osiguranje stabilnosti i sigurnosti unutar države. U tom kontekstu, jedina sigurnosna strateška opcija za Hrvatsku bila je postati članicom veće organizacije za samoobranu, a jedina takva organizacija jest NATO (Osrečki, 2000: 83-84). NATO, kao najveća i najutjecajnija vojna saveznička organizacija u svijetu pruža stabilan okvir za kolektivnu obranu i sigurnost svojih članica. Uključivanje Hrvatske u NATO nije samo strateška odluka već i izraz duboke političke volje da se osigura dugoročna sigurnost i stabilnost regije.

Prvi koraci u suradnji između NATO saveza i Hrvatske sežu iz 1992. godine, dok Hrvatska još nije ni postala članicom, na sastanku Sjevernoatlantskog vijeća u Oslu, na kojem je donesena odluka o spremnosti NATO-a da podrži mirovne aktivnosti pod pokroviteljstvom Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS), što je kasnije prošireno i na operacije pod pokroviteljstvom UN-a. Uloga NATO-a bila je nadgledanje prekida vatre, uspostava sigurnosnog okružja između zaraćenih strana, te nadgledanje razvoja situacije. U tom kontekstu, na području Hrvatske, točnije na Jadranu, NATO je nadgledao provedbu embarga na uvoz oružja u svim zemljama bivše Jugoslavije, te također podržavanje ekonomskih sankcija protiv Crne Gore i Srbije. Prva faza odnosa između NATO-a i Hrvatske završava 1995. godine potpisivanjem Daytonskih mirovnih sporazuma. Hrvatska ovom suradnjom i nije bila izrazito zadovoljna, budući da je u trenucima rata očekivala konkretnu pomoć od strane NATO-a, što je, u ovom slučaju, izostalo (Osrečki, 2000: 84-85).

Druga faza suradnje Hrvatske i NATO saveza, odnosno približavanje Hrvatske savezu, nastupila je 1996. godine završetkom rata na području Hrvatske. Hrvatska je u ožujku 1996. izrazila želju za priključivanjem Partnerstvu za mir, čime bi se još više približila dobivanju statusa članice NATO-a. Međutim, unatoč svojoj tehničkoj sposobnosti i ekonomskoj razvijenosti koja je bila slična ili čak bolja od nekih zemalja koje su već bile primljene u Partnerstvo za mir, Hrvatska je naišla na odbijanje. To je izazvalo nezadovoljstvo u Hrvatskoj, budući da je bila svjesna svojih sposobnosti i doprinosa, ali nije dobila priliku za sudjelovanje na istim osnovama kao i druge zemlje. Hrvatska je istaknula svoje nezadovoljstvo, na što je NATO odgovorio da je njihov interes usmjeren isključivo na suradnju s Hrvatskom, posebno na području Jugoistočne Europe. Time je NATO želio naglasiti Hrvatskoj da je stabilnost u njoj, ali i u širem području jugoistočne Europe, ključni preduvjet za daljnju suradnju između Hrvatske i NATO saveza. (Osrečki, 2000: 85-88).

Prije stupanja u NATO savez, Hrvatska je morala provesti brojne reforme. Obrambene reforme trebale su se odnositi na prilagođavanje obrambenog sustava onim zadaćama koje će proizaći kada Hrvatska postane članicom Saveza. Reforme u Hrvatskoj su uključivale širok spektar aktivnosti, što uključuje modernizaciju vojske, poboljšanje vojne infrastrukture, jačanje civilne kontrole nad vojskom, usklađivanje zakonodavstva s NATO standardima, unapređenje obrazovanja i obuke vojnog osoblja te jačanje civilno-vojne suradnje. Važno je napomenuti da su ove reforme bile usmjerene na postizanje interoperabilnosti s NATO-om, što znači da su hrvatske vojne sposobnosti trebale biti kompatibilne s vojnim standardima i procedurama NATO saveza. Glavna zadaća obrambene reforme bila je osposobljavanje oružanih snaga RH

za izvođenje ustavne zadaće, što podrazumijeva obranu teritorijalnog integriteta i suvereniteta Republike Hrvatske (Barić, 2004: 45-47).

Ulazak Hrvatske u NATO bilo je podržano sa svih strana unutar Hrvatske. Tijekom susreta tadašnjeg ministra obrane, Branka Vukelića i predsjednika Hrvatskog časničkog zbora (HČZ), Rozarija Rozge, predsjednik HČZ-a, izjavio je kako HČZ podupire što skoriji ulazak Hrvatske u NATO savez, također izjavivši kako smatra da je ulazak Hrvatske u Savez najbolji način da se osigura dugoročna sigurnost Hrvatske i da se stvore moderne oružane snage (morh.gov.hr). Ulazak je također imao podršku i tadašnjeg premijera Ive Sanadera, koji je istaknuo da ulazak Hrvatske u NATO označava veliki uspjeh Hrvatske i u gospodarskom smislu, osvrćući se na činjenicu kako bi to predstavljalo važan korak prema najnaprednijim svjetskim gospodarstvima koje stoji kao pouzdano za ulaganje i poslovanje. Istaknuo je, također i da će članstvo u NATO-u zasigurno imati pozitivne učinke na hrvatsko gospodarstvo budući da bi ono privuklo strane investicije od strane onih zemalja koje teže sigurnosti i stabilnosti (vlada.gov.hr).

No, unatoč izrazitoj želji Hrvatske da postane članicom Saveza, ipak je došlo do određenih komplikacija. Slovenija, kao članica NATO saveza od 2004. godine, protivila se ulasku Hrvatske u NATO zbog graničnog spora koji je postojao između dviju zemalja, što se posebno odnosi na Piranski zaljev. Slovenija je tvrdila suverenitet nad dijelom Piranskog zaljeva, dok je Hrvatska tu tvrdnju osporavala smatrajući da je cijeli zaljev njeno teritorijalno more. Ovaj spor između Hrvatske i Slovenije bio je dugotrajan i složen, te je rezultirao namjerom korištenja prava veta od strane Slovenije u procesu pridruživanja Hrvatske NATO savezu. Početkom 2009. godine, određeni slovenski političari dali su naslutiti da će Slovenija blokirati ulazak Hrvatske u NATO. Tadašnji slovenski premijer Pahor, izrazio je žaljenje postupkom Slovenske demokratske stranke bivšeg premijera Janše, koja je zaprijetila bojkotiranjem zasjedanja na kojem se trebalo odlučiti o ratifikaciji pristupnih protokola o ulasku Hrvatske i Albanije u NATO, zbog čega je sjednica do danjeg morala biti odgođena. Na kraju je slovenski parlament ipak prihvatio Zakon o ratifikaciji hrvatskog pristupnog protokola za ulazak u NATO. Zakon je prihvaćen s obzirom da je za njega glasovalo više od dvije trećine zastupnika, odnosno od 86 zastupnika, njih 75 glasovalo je za. Unatoč izazovima, odluka slovenskog parlamenta omogućila je Hrvatskoj da nastavi svoj put prema punopravnom članstvu u NATO savezu (hr.wikipedia.org).

NATO, 2006. godine na sastanku u Rigi, iskazuje spremnost pozvati države kandidatkinje koje zadovoljavaju uvjete pristupanja članstvu, na idući sastanak u Bukurešt. Tim pozivom,

Hrvatska je prvi put dobila jasan vremenski okvir kada bi mogla postati članicom Saveza. Prilikom održavanja idućeg summita NATO-a u Bukureštu, u travnju 2008. godine, Hrvatska je dobila svoju pozivnicu za članstvo u NATO savezu, nakon čega je uslijedila ratifikacija hrvatskog Pristupnog protokola, te polaganje svih nacionalnih ratifikacijskih instrumenata pri depozitaru Sjevernoatlantskog ugovora, Državnom tajništvu SAD-a. Hrvatska je, 1. travnja 2009., polaganjem svog ratifikacijskog dokumenta, službeno postala članicom NATO saveza (mvep.gov.hr).

4. HRVATSKA U NATO SAVEZU

Hrvatska se, od svog ulaska 2009. godine pa do danas, kontinuirano pokazivala pouzdanom članicom Saveza. Svoju predanost potvrđuje aktivnim sudjelovanjem u raspravama i sudjelovanjem u donošenju odluka koje se donose konsenzusom. Također, Hrvatska se iskazuje i u provođenju aktivnosti koje provodi NATO, čime izravno doprinosi ostvarenju zajedničkih ciljeva. Kao sudionik kolektivnog sustava odlučivanja unutar NATO-a, Hrvatska ima priliku zagovarati vlastita stajališta i vanjskopolitičke interese te promicati nacionalne interese na međunarodnoj razini. Od kako je postala članicom Saveza, Hrvatska sudjeluje u svim važnim aktivnostima NATO-a, kao što su savezničke operacije i misije u Afganistanu, na Kosovu, u Iraku i u Libiji. (mvep.gov.hr).

Djelovanje NATO-a na području Afganistana traje od 2001. godine kada su saveznici NATO-a tamo otputovali i započeli svoje aktivnosti. Od 2003. godine, NATO je predvodio Međunarodne sigurnosne snage za potporu (ISAF), čiji je cilj bio stvoriti uvjete pod kojima bi vlada Afganistana mogla izvršavati svoje ovlasti u cijeloj zemlji i graditi svoje kapacitete nacionalne sigurnosti (nato.int). U hrvatskom se saboru o tome raspravljalo dosta kasnije, tek 2013. godine, kada su se raspravljala dva dokumenta – prvo „Izvješće o sudjelovanju pripadnika OS RH u operaciji potpore miru ISAF u Afganistanu od 1. travnja 2012. do 31. ožujka 2013. godine“, te drugo „Prijedlog odluke o sudjelovanju pripadnika OS RH u operaciji potpore miru ISAF u Afganistanu“. Time je Sabor ovlastio Ministarstvo obrane RH da u Afganistan pošalje do 200 pripadnika OS RH tijekom 2014. godine (obris.org). Premda je ISAF dovršen krajem 2014. godine, kada su afganistanske nacionalne obrambene snage preuzele potpunu odgovornost za sigurnost u svojoj zemlji, Hrvatska je i dalje djelovala na području Afganistana. Usprkos svom djelovanju, Hrvatska je ubrzo shvatila kako je za vrijeme ISAF-a imala puno veće vojno-ekonomske koristi, te je odlučila da je Irak bolje mjesto za relokaciju svojih vojnih snaga, kako u vojnom, tako i u gospodarskom smislu (obris.org). Misija NATO

saveza u Iraku, u kojoj je Hrvatska također sudjelovala, odnosi se na savjetodavnu misiju i misiju izgradnje kapaciteta. Misija je osmišljena kako bi se pomoglo pri jačanju iračkih sigurnosnih kapaciteta, kako bi se oni sami ubuduće mogli nositi sa sigurnosnim izazovima kao što je sprečavanje povratka ISIL-a ili borba protiv terorizma. Hrvatska je sudjelovala u obuci i izgradnji kapaciteta iračkih sigurnosnih snaga kako bi im pomogla poboljšati njihovu učinkovitost (nato.int).

Hrvatska svojim angažmanom značajno doprinosi kolektivnim sigurnosnim naporima NATO-a, pokazujući predanost znanstvenom napretku i tehnološkoj inovaciji u globalnoj sigurnosti. U Zagrebu je 8. travnja 2022. godine održan Dan informiranja, kojim su obilježena značajna postignuća Hrvatske u okviru Programa NATO-a „Znanost za mir i sigurnost“. Događaj je okupio stručnjake i predstavnike vlade kako bi razmotrili rezultate civilne znanstvene suradnje Hrvatske, NATO saveznika i ostalih partnerskih zemalja, te kako bi se razmatrale nove moguće aktivnosti u području znanosti i tehnoloških inovacija vezanih uz sigurnost. Pomoćnik glavnog tajnika NATO saveza za nove sigurnosne izazove, David van Weel, izjavio je kako je Program „Znanost i mir za sigurnost“, već više od 60 godina ključan za znanstveno-tehnološki razvoja NATO-a, te kako je tijekom tog razdoblja pokazana predanost NATO-a znanstvenom i tehnološkom napretku. Državni tajnik, Frano Matušić, je u ime Hrvatske kao domaćina, naglasio sudjelovanje Hrvatske u 78 SPS projekata u suradnji sa saveznicima i partnerima diljem svijeta, te je istaknuo važnost ovog informativnog dana za jačanje i proširenje buduće suradnje. Tijekom događaja, hrvatski istraživački timovi predstavili su različite prototipove razvijene uz potporu NATO-ova Programa "Znanost za mir i sigurnost", demonstrirajući svoju sposobnost rješavanja suvremenih sigurnosnih izazova s konkretnim rezultatima. Među inicijativama je razvoj i implementacija sustava zapovijedanja incidenata sljedeće generacije (NICS), internetskog softvera za naredbe i kontrolu koji olakšava suradnju među prvim interventnim ekipama tijekom prirodnih katastrofa i katastrofa uzrokovanih ljudskim djelovanjem (nato.int, 2022).

4.1.Sigurnosni aspekti članstva

Glavna zadaća oružanih snaga, ne samo hrvatskih, već svakih oružanih snaga na svijetu, jest obrana teritorijalnog integriteta i nacionalnog suvereniteta. Uloga teritorijalne organizacije oružanih snaga je pružanje potpore, kao što su logistika, školovanje, uvježbavanje i obuka, a ne operativno upravljanje snagama. Prije ulaska Hrvatske u NATO, bilo je potrebno razmotriti na koji je način potrebno provesti obrambenu reformu, odnosno što NATO očekuje od Hrvatske po pitanju obrambene reforme. Iako postoji mišljenje kako se moraju pratiti određeni koraci u

provođenju obrambene reforme kako bi se pristupilo NATO savezu, NATO ne zahtijeva, niti može zahtijevati niti jednoj zemlji članici konkretne zahtjeve kako bi ona trebala riješiti ustroj svog obrambenog sustava. Ono što NATO traži od svake države članice je interoperabilnost i doprinos ciljevima Saveza. Interoperabilnost se odnosi na činjenicu da oružane snage svake zemlje trebaju biti interoperabilne s oružanim snagama drugih zemalja članica Saveza, što znači da moraju biti sposobne surađivati i djelovati zajedno unutar misija i operacija Saveza. Također, svaka zemlja članica treba doprinositi ciljevima Saveza na temelju svojim financijskih i drugih mogućnosti, što podrazumijeva sudjelovanje u zajedničkim misijama, operacijama i ostalim aktivnostima koje pridonose jačanju kolektivne sigurnosti NATO saveza (Barić, 2004: 60-61).

NATO svakoj državi članici daje slobodu pri ostvarivanju svojih vlastitih ciljeva, što je vidljivo iz organizacije oružanih snaga članica Saveza, koje se kreću od potpuno profesionalnih oružanih snaga kao onih od Velike Britanije, do norveških oružanih snaga koje zadržavaju novačenje i teritorijalnu komponentu obrambenog sustava. NATO od Hrvatske nije zahtijevao usvajanje konkretnog modela reorganizacije Oružanih snaga Republike Hrvatske, no područja koja zahtijevaju određene promjene bila su istaknuta. Te promjene se odnose na četiri točke, a prvo se spominje usmjerenost zadaća i strukture Oružanih snaga RH, budući da su bile primarno fokusirane na obranu nacionalnog teritorija, s velikim brojem postrojbi i pričuva, umjesto da su svoj fokus usmjerile na stvaranje mobilnih snaga sposobnih za sudjelovanje u NATO operacijama izvan nacionalnog teritorija. Takva struktura nije bila pogodna za sudjelovanje Hrvatske u misijama Saveza. Razvoj strukture Oružanih snaga RH je također područje koje je trebalo uvesti određene promjene, budući da je razvoj strukture Oružanih snaga RH trebao biti usklađen s analizom prijetnji sigurnosti RH i dostupnim financijskim sredstvima, te je u skladu s tim bilo potrebno provesti programe modernizacije Oružanih snaga RH. Također bilo je potrebno i jasno definirati buduću ulogu Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i Hrvatske ratne mornarice. Zadnja točka promjene odnosila se na razvoj vlastitog modela obrambene reforme. Dakle Hrvatska je trebala razviti svoj model obrambene reforme koji bi zadovoljio njezine vlastite nacionalne interese u području sigurnosti, te bi se time omogućilo i uključivanje u aktivnosti Saveza (Barić, 2004: 61).

Sukladno članku 15. Bečkog dokumenta iz 1999. godine, Republika Hrvatske predstavila je dokument „Godišnja izmjena informacija o obrambenom planiranju za 2006. godinu.“ Čime bi se nastavio proces reforme obrambenog sustava, započetog 2002. godine. Cilj reforme bio je reorganizacija i uspostava moderne strukture obrambenog sustava koja će moći odgovoriti na

prijetnje novog doba, oslanjajući se na članstvo u NATO savezu o sigurnosne aranžmane u okviru Europske unije. Time se nastavio i proces preustroja Oružanih snaga RH, započet 2002. godine, odnosno provedeno je daljnje smanjenje osoblja, osobito vojnog osoblja, što je nadalje stvorilo preduvjete za buduće reforme Oružanih snaga ali i cjelokupnog obrambenog sustava. Obrambeni ciljevi Republike Hrvatske definirani su temeljem nacionalnih vrijednosti i interesa, osvrćući se na sigurnosne potrebe. Hrvatska teži očuvanju svoje slobode, neovisnosti i suvereniteta u svim mogućim sigurnosnim uvjetima. S obzirom na to, glavni obrambeni ciljevi ovog dokumenta odnosili su se na četiri ključne točke, a to su – uključivanje Republike Hrvatske u punopravno članstvo NATO-a i EU, izgradnju učinkovitog obrambenog sustava utemeljenog na konceptu kolektivne sigurnosti, aktivan doprinos RH u izgradnji i unaprjeđivanju stabilnosti i sigurnosti u svijetu, te razvijanje sposobnosti RH za sudjelovanje u aktivnostima potpore miru u svijetu (Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2008: 3).

5. BUDUĆNOST ODNOSA HRVATSKE I NATO SAVEZA

Nakon pristupanja NATO savezu 2009. godine, Hrvatska se pokazala, te još uvijek stoji, kao jedan od aktivnih sudionika u procesu nastojanja transformacije Saveza, čiji je cilj dodatno konsolidirati politiku, resurse i financije Saveza, kako bi se mogao nositi s budućim izazovima na adekvatan način. Od svog ulaska u Savez, Hrvatska je aktivno sudjelovala u raznim inicijativama koje su usmjerene na jačanje učinkovitosti Saveza, kroz brojne angažmane u mirovnim misijama i operacijama, poput onih u Afganistanu i Iraku, čime je Hrvatska pokazala svoju predanost održavanju i doprinosu kolektivnoj sigurnosti i stabilnosti. Jedan od ključnih prioriteta Hrvatske unutar Saveza je i promicanje daljnjeg širenja Saveza na prostor jugoistočne Europe, vjerujući kako integracija zemalja iz regije ne doprinosi samo regionalnoj stabilnosti i sigurnosti, već se odnosi i doprinosi i sigurnost cijelog NATO saveza kao cjeline (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova). Kroz svoje djelovanje, Hrvatska se ostvarila kao jedna od važnih članica NATO-a, posvećena njegovom jačanju. Nastavkom takvog djelovanja u budućnosti, te prilagođavajući se promjenama koje se odnose na sigurnosne izazove, Hrvatska će i dalje doprinositi oblikovanju budućnosti Saveza, kao i njegovom jačanju i razvitku.

Budućnost odnosa Hrvatske i NATO saveza leži u kontinuiranom jačanju suradnje, kao i zajedničke prilagodbe na potencijalne nove sigurnosne izazove. Sudjelovanjem u budućim NATO-vim misijama i operacijama, Hrvatska će trebati poraditi i uložiti u modernizaciju oružanih snaga kako bi mogla što više pridonijeti svojim sudjelovanjem u zajedničkim vojnim vježbama. Također, kao ključna članica jugoistočnog područja, Hrvatska će morati igrati

ključnu ulogu u održavanju regionalne stabilnosti putem suradnje s ostalim članicama Saveza. Također će morati razviti nove kapacitete i strategije kako bi se mogla nositi s budućim izazovima koji se sve učestalije javljaju u zadnjih nekoliko godina, kao što su kibernetički i teroristički napadi. Kroz svoj razvoj i napredak, Hrvatska će moći nastaviti doprinositi zajedničkim ciljevima Saveza, te tako osiguravajući mir i stabilnost.

6. ZAKLJUČAK

Ulaskom u NATO savez 2009. godine, Hrvatska je ostvarila svoj sigurnosni strateški cilj postavljen još 2000. godine. Od pristupanja Savezu do danas, Hrvatska se pokazala kao predana i važna članica Saveza, kroz svoje aktivno sudjelovanje u brojnim misijama i operacijama, te kroz doprinos znanstvenom i tehnološkom napretku u okviru NATO-ovih programa, od sudjelovanja u Afganistanu i Iraku, do razvoja tehnologije, kao što je sustav NICS. Svojim angažmanom, Hrvatska je pokazala svoju sposobnost da se prilagodi zahtjevima NATO-a, te sposobnost i spremnost da može doprinijeti kolektivnoj sigurnosti. Gledajući na budućnost, Hrvatska će trebati poraditi na modernizaciji svojih oružanih snaga i na prilagodbu budućih strategija kako bi se mogla nositi s budućim potencijalnim izazovima, kao što su terorističke i kibernetičke prijetnje.

Članstvo u NATO savezu, Hrvatskoj je donijelo brojne prednosti, uključujući jačanje interoperabilnosti, pristup resursima Saveza, te također i priliku za promicanje vlastitih nacionalnih interesa na međunarodnoj razini. Hrvatska je prošla brojne prilagodbe i reforme unutar nacionalnih okvira, uključujući reformu oružanih snaga, kako bi se uskladila sa standardima NATO-a, te kako bi mogla što učinkovitije sudjelovati u zajedničkim operacijama. Hipoteza navedena u uvodnom dijelu, odnosila se na činjenicu da je članstvo Hrvatske u NATO savezu rezultiralo poboljšanjem razine nacionalne sigurnosti, odnosno hipotezom se željelo potvrditi da će članstvo Hrvatske u Savezu pozitivno utjecati na njezinu nacionalnu sigurnost. Provedenom analizom, može se zaključiti da je hipoteza potvrđena. Hrvatska je, kroz provedene reforme, te kroz svoj doprinos Savezu kroz sudjelovanje i misijama, dokazala da je članstvo utjecalo na razinu nacionalne sigurnosti na pozitivan način. Članstvo je omogućilo ne samo jačanje vojne interoperabilnosti i modernizacije oružanih snaga, već i unapređenje na globalnoj sigurnosnoj sceni. S obzirom na navedeno, članstvo u NATO savezu pruža Hrvatskoj značajne benefite u smislu sigurnosti, uz kontinuiranu potrebu za prilagodbama i napretkom kako bi aktivno sudjelovala u ostvarenju kolektivnih ciljeva Saveza.

Literatura

Barić, Robert (2004) Transformacija NATO-a i hrvatska obrambena reforma, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 7(13-14): 45-89.

Čehulović Vukadinović, Lidija (2011) NATO u sustavu globalizirane sigurnosti, *Međunarodne studije*, 7-25.

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (2008) <https://morh.gov.hr/vijesti/vodstvo-hrvatskog-asnikog-zbora-poduprlo-ulazak-hrvatske-u-nato/6936> Pristupljeno 12. srpnja 2024.

Ministarstvo vanjskih i europskih poslova <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/multilateralne-organizacije-i-inicijative/nato/hrvatska-i-nato-245031/245031>

Pristupljeno 14. srpnja 2024.

North Atlantic Treaty Organization <https://www.nato.int/> Pristupljeno 10. srpnja

Obrana i sigurnost (obris.org) (2014) <https://obris.org/hrvatska/afganistan-hrvatska-i-sto-dalje/> Pristupljeno 18. srpnja 2024.

Oružane snage Republike Hrvatske <https://osrh.hr/> Pristupljeno 13. srpnja 2024.

Osrečki, Albina (2000) Hrvatske perspektive za članstvo u NATO-u, *Međunarodne studije* 1(1): 84-101.

Parlov, Leida i Vlahović, Domagoj (2016) Pogled unatrag na razvoj pobjedničkih Oružanih snaga RH, *Hrvatski vojnik*.

Peradin, Goran (2018) NATO Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora, diplomski rad br. 219/PE/2018.

Skok, Dobriša (2007) NATO – redefinicija sigurnosti i Hrvatska, *Adrias : zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu*: 139-149.

Vlada Republike Hrvatske (2008) <https://vlada.gov.hr/vijesti/predsjednik-vlade-ulazak-u-nato-priznanje-je-pouzdanosti-hrvatskoga-gospodarstva/8037> Pristupljeno 12. srpnja 2024.

Vukadinović, Radovan (2006) Hrvatska na putu u NATO, *Međunarodne studije* 6(1): 45-59.

Wikipedia

https://hr.wikipedia.org/wiki/Slovenska_blokada_pristupa_Hrvatske_Europskoj_uniji#Prijetnja_Ljubljane_i_o_blokadi_ulaska_RH_u_NATO Pristupljeno 15. srpnja 2024.